

ната. Морската шир, небето със своите звездни тайни, нивата на труда, нощта, есента, зимата не му говорят нищо, остават чужди на душата му, някои от тях му са дори противни“ (Минков 2003).

⁶ Включен е и текст на П. Р. Славейков („Нестинарите“), но той е с етнографска насоченост и съответства по-скоро на „описанието“ в тогавашното му жанрово концепиране.

⁷ Следи от напрегната конкурентност предлагат различни нива на културната ни памет, но картата на обичайните туристически маршрути на съвременни ни (на днешния разхождащ се българин) откроява и нещо повече – териториите, белязани с един или друг авторов почерк: *Вазовата пътека през Искърското дефиле, Вазова поляна край Велинград, Вазов дъб в Баня, Вазов връх (Дамга) и Алеково езеро, Алекови водопади, връх Алеко, хижа Алеко* и т.н. Поне аз не открих да има пътека, езеро, поляна, водопад или кладенче по туристическите ни маршрути, кръстени на другия пътеписец от периода – Антон Страшимиров – и едва ли благозвучието е предрешило тази липса.

⁸ Вазовите пътеписни текстове проявяват интересна идентификационна матрица по отношение на фигурата на разказвача. Устойчива при нея е волята на наративния аз за игра със социалния статус (а и престиж) на писателя. В голямата част от текстовете разхождащият се назовава на „динкогнитото“, под чието прикритие посещава глухи провинциални градчета, села и махали, гарн, манастири. Погрешната идентификация на фабулно равнище (писателят е разпознаван от селяните като иманяр, като политически агитатор и веднъж дори усъмнено проверен за разбойничество) е иронично обръната към читателя, който несъмнено знае кой е писателят Вазов. В пътеписи като „Разходка до Искър“, „Планината се събужда“, „Бов“, „До Радомир“ и др. фабулирането е насочено към друг тип „развръзка“ – в тях името и текстовете на Вазов изпреварват пътника (разхождащия се) по маршрутите му из родното пространство и той неизбежно е „разкрит“ и почетен като специален гост. В частта „Радушно гостоприемство“ от обширния пътепис „В недрата на Родопите“ откриваме дори предказан (все пак с различна знаковост) сюжетът на разказа „Негостолюбиво село“. Играта на двойно взаимно изпитване между публика и национален поет ще да е била удоволствено често разигравана, щом дори успява да породи мемоарни текстове (Вж. Кръстев 1988).

⁹ Би могъл, разбира се, да потърси цитатна обвързаност и с емблематичния за европейския сантиментализъм роман „Сантиментално пътешествие по Франция и Италия“ на Л. Сърън („A Sentimental Journey Through France and Italy“, 1768), но най-вероятно резултатът ще е подобен.

¹⁰ Когато е експлицитна авторова квалификация, сантименталното в речника на Вазов проявява способността да дели значенията си на позитивни, отнесени към женския тип чувствителност, и иронично принижващи, деструктивни, отнесени към мъжките фигури. Няколко примера от Вазов ми се струват напълно достатъчни като илюстрация на това твърдение: „Да, понеже Боичко не ѝ казва да живее, не я почете ни с едно словце, то тя ще умре... Такива и подобни размисления, плод на отчаянието в една нежна и сантиментална душа, съкрушена от нещастие, се въртяха като буйни облаци из главата на Рада, когато госпожа Мурабийска с плач я дърпаше и молеше да я последва. Но Рада беше неумолима.“ (Под игото. XXXVI. Рада); „Според този лобопитен слух Карадилов ще си е бил пресякъл нишката на живота поради едно сантиментално страдание.“ (Нова земя. XVII. Самоубийството); „На един стобор нанизани редове просташки картини; навяляк лобопитни – очевидно с много неприличен вкус – зяпат пред тях в нямо удивление; отпяло, в едно празно място, надгробни плочи, паметници-статуи за прода; един коленичил плачущ ангел там чака от години вече някой сантиментален и неутешим вдовец да го купи“ (Кардашев на лов. VIII. Из голямата артерия на столицата); „Узнахме, че тая ухораздирателна песен има още около триста стиха! Цяла Орфенова поема! *Mersi*. Най-после Кара-Пипер, който от половина час очакваше нетърпеливо да запее нов макам, ги изпсува страшно по турски и изпроводи безцеремонно из вратата. Свиреп човек беше този Кара-Пипер – в сантименталните минути!“ (Утро в Банки. На карантина) [подч. а., Л. Л.].

¹¹ Подобни цитати са включването на името Джон Бул като нарицателно за англичаните на пример или карикатурата на Бисмарк: „старец ...с глава увенчана само със три косма, // с усивнали вежди, с сърдито чело, // което предсказва нещо необорно?!// Той се е замислил как някой художник или как оракул въз своя тринोजник // и всички съседи със напрегнат взор // чакат, за да чуят някой приговор.“ Това описание доста плътно следва една от най-популярните карикатури на германския канцлер: „Бисмарк без маска“, публикувана за пръв път в „Дер варе Якоб“ през 1879 г., но обиколила всички големи европейски вестници. На карикатурата трите косъма са алегорично означение за основните инструменти в политиката на Бисмарк: щик, флаг, сатанински рог.

¹² Това, разбира се, не означава нито по-добър, нито непременно по-интересен или по-значим за творчеството на Вазов текст. След втората редакция на текста (1881 г. в „Гусла“) поетът